

б) туризм стикається з безпрецедентними проблемами, оскільки багато малих острівних держав, що розвиваються, стикаються з новими та суворими економічними реаліями. [3]

Перераховані вище цілі є лише найбільшими проблемами які вже існують, і вимагають швидкого реагування як на рівні держав, так і на рівні підприємств – зміна реалій вимагає зміни напрямків створення конкурентних переваг в цьому форматі існування економічної системи.

Для вирішення існуючих глобальних проблем на рівні держав/ компаній потрібен новий рівень залучення працівників, покращена життєздатність ринку, а також інвестиції у необхідну інфраструктуру для забезпечення більш глибокого рівня безпеки учасників системи (якщо говорити про рівень відповідальності держави).

Фірмам потрібно буде розглянути довгострокову перспективу у створенні ресурсів та можливостей. Після досягнення цілей за рахунок диференціальних технологій у зміні ведення бізнесу/ політик економічного зростання можуть бути відкриті можливості для ведення бізнесу з вищою маржею і, таким чином, забезпечення стійких конкурентних переваг.

Перелік використаних джерел:

1. AAKER D. (1989). Managing Assets and Skills: The Key to Sustainable Competitive Advantage. California Management Review. 31, 91-106.

2. BARNEY J. (1991) Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. Journal of Management. 17, 99-120.

1. Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/goal-08/>

Коваль С.Б.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ОСОБЛИВОСТІ КРИЗ В УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Економічні кризи – часте явище в світі, що може набувати різних форм і вражати різні галузі економіки. Зараз людство загалом, і Україна зокрема, зіткнулись з новою кризою, яка зачепила всі країни світу, а деякі галузі стали на межі не просто банкрутства, а зникнення. Така серйозна ситуація змушує уряди країн шукати ефективні механізми економічного відновлення в найкоротший термін, і українська влада не виключення. Для застосування різних інструментів стимулювання слід дослідити саму природу криз в нашій країні в період становлення ринкової економіки (1991-2020 роки), адже при глобальності криз, їх вплив на кожну державу визначається її особливими характеристиками і розвитком.

Кризи це процес, що супроводжує глобальну економічну систему з часів її зародження. Загалом, поняття «економічна криза» є спільним знаменником для пулу різних криз, що вражають різні сектори економіки. У книзі «Циклічна історія фінансових криз» автори наводять вичерпний перелік видів криз з якими людство зіштовхувалось протягом 800 років: кризи визначені кількісними порогами (інфляційні кризи, обвал валюти, девальвація валюти, луснуті «бульбашки» цін на активи), кризи спричинені певними подіями (банківські кризи, зовнішні та внутрішні дефолти) [1, с. 45-58]. За часи незалежності в Україні було безліч криз, що притаманно країнами, що розвиваються, і деякі з них викликані зовнішніми факторами, тому їх легко ідентифікувати (глобальна криза 2008 року), однак деякі можуть нести прихований характер. Для того щоб охопити різні види криз і отримати якісні результати, слід звернутись до статистичних даних й інших дослідження на цю тематику.

Розуміння економічний криз тісно пов'язано з поняттям економічних циклів (або бізнес циклів), які характеризуються різним періодом одного циклу, в залежності від секторів економіки, які ми розглядаємо. Різні види кризи, які були вказані на початку, є прикладом циклічності в банківській, фінансовій, інвестиційній сфері, які можуть відбуватись як в різний час, так і одночасно (тоді відбувається криза глобального масштабу). Отже, беручи до уваги, що ідентифікація циклів в економіці відбувається через аналіз показників валового продукту, цей показник слід розглянути. Також, одним з головних індикаторів економічної ситуації слід брати індекс зміни цін, що дає нам певне (хоча і не повне) уявлення щодо грошової сфери економіки. Інші показники, такі як індекс промисловості і будівництва, теж розкривають важливі сектори економіки – реальний сектор. Тому вищеперераховані індикатори будуть розглянуті, за для розуміння особливості криз в Україні.

У наведеній діаграмі можна побачити динаміку обраних показників. Так як бізнес-цикл вважається завершеним, коли, після кризи, показники перевершують докризовий рівень, наведені дані валового продукту, індексу промисловості і будівництва переставлені кумулятивним методом з базовими роками 1990 і 1998 (перший рік обрахунку індексу промисловості).

Отже, аналізуючи отримані дані, можна побачити певні тенденції, які склалися за період незалежності країни:

- Глобальна криза 2008 року мала сильний вплив на реальний сектор і загалом на економіку країни, і призвела до одних з найбільших скорочень виробництва з 1990 років. Однак, інфляція не відреагувала на негативні тенденції.

- Перша криза в Україні була найдовшою і відбувалась в період з 1991 по 1999 року, коли валовий продукт досяг найнижчої за весь період позначки. У цей же час відбувалась гаплююча інфляція (дані не наведені у таблиці через надто великі в цифри) і загальне падіння виробництва і будівельної галузі. Розірвання економічних зв'язків з іншими країнами Радянського Союзу сильно вдарило по країні, і причиною такої ситуації може бути те, що економіка УРСР

була налаштована на складні виробничі ланцюги, а не на сировинну базу [3, с. 230-238].

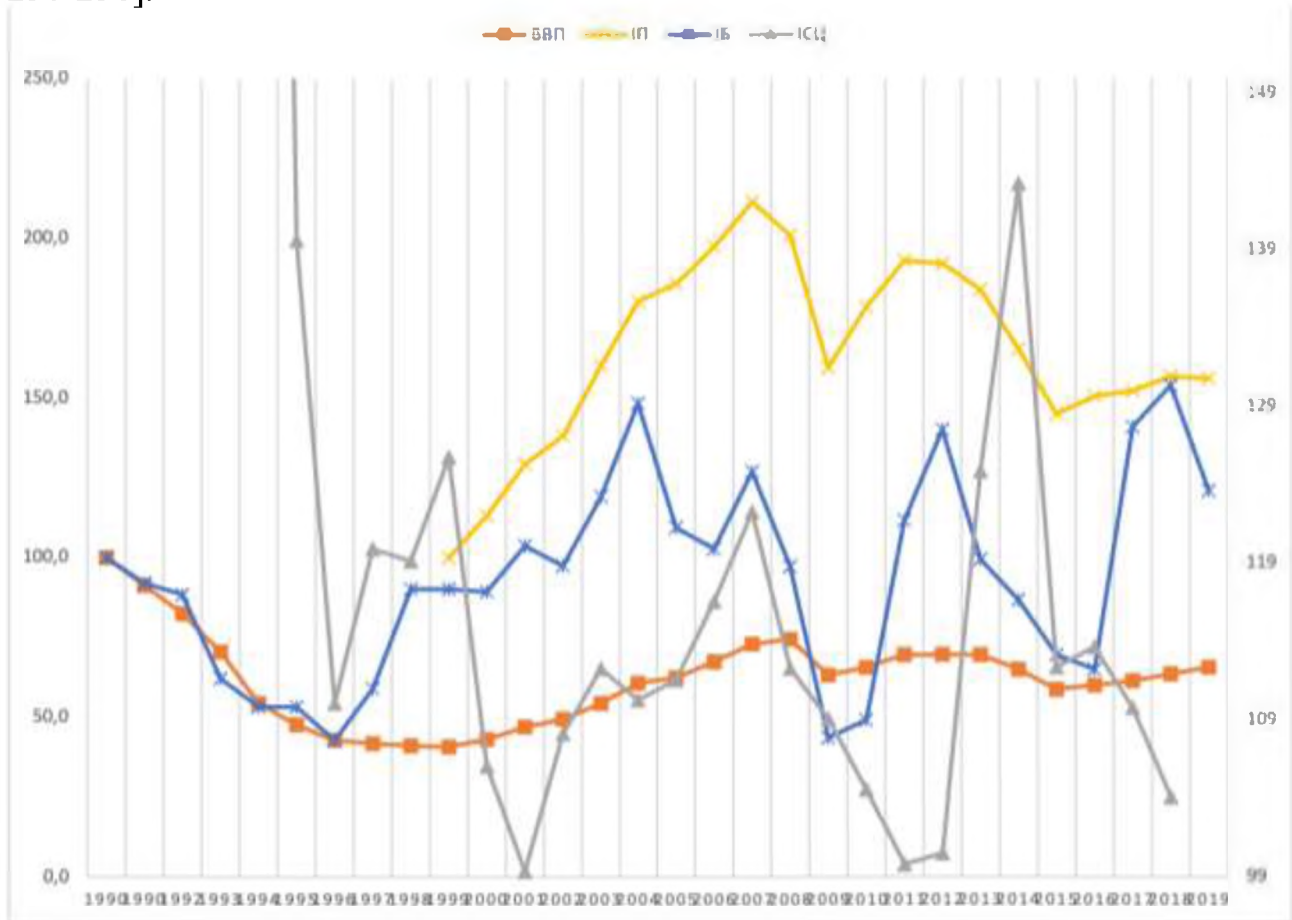

Рис. 1 – Показники України: Валовий внутрішній продукт (ВВП), Індекс промисловості (ІП), Індекс будівництва (ІБ), Індекс споживчих цін (ІСЦ) [2].

- Третя економічна криза відбулась в 2014-2015 роках. Однак, з наведених даних можна помітити тенденцію до скорочення реального сектору ще до початку кризи (після пікових 2010-2011 років). Схожа ситуація відбувалась і з ВВП, який перестав зростати з 2012 року (нульове зростання в 2012 і 2013). Така ситуація може бути неproblemною для розвинених країн, однак для країн, що розвиваються це вказує на кризову ситуацію. Тобто, можна зробити висновок, що кризові тенденції почались в 2012 році, а в 2014 вони посилились через військові дії і втрату територій.

- Остання особливість виходить із визначення економічних циклів[4, с. 5-6], адже якщо аналізуючи зміну валового продукту протягом 1991-2019 років, можна побачити, що показник ВВП 1990 року в Україні так і не був досягнутий, отже криза відбувається до сих пір, і тільки після досягнення докризових показників, можна буде зрозуміти загальну тенденцію економічного циклу.

Отже, загальна тенденція не дає приводів для оптимізму, враховуючи, що 2019 році Україна і світ загалом опинились в новій глобальній кризі, і за

оцінками експертів Україна втратить до 7% валового продукту. Тому зрозуміти, коли економіка країни досягне показників 1990 незрозуміло, якщо за прогнозами вона досягне рівня 2013 року тільки в 2025.

За для більш якісного дослідження криз в Україні, слід порівняти дані з країною, що знаходилась в схожій економічній ситуації, але показала кращий результат за цей період. Для аналізу візьмемо Польщу, яка на 1990 рік мала менший економічний потенціал ніж наша країна.

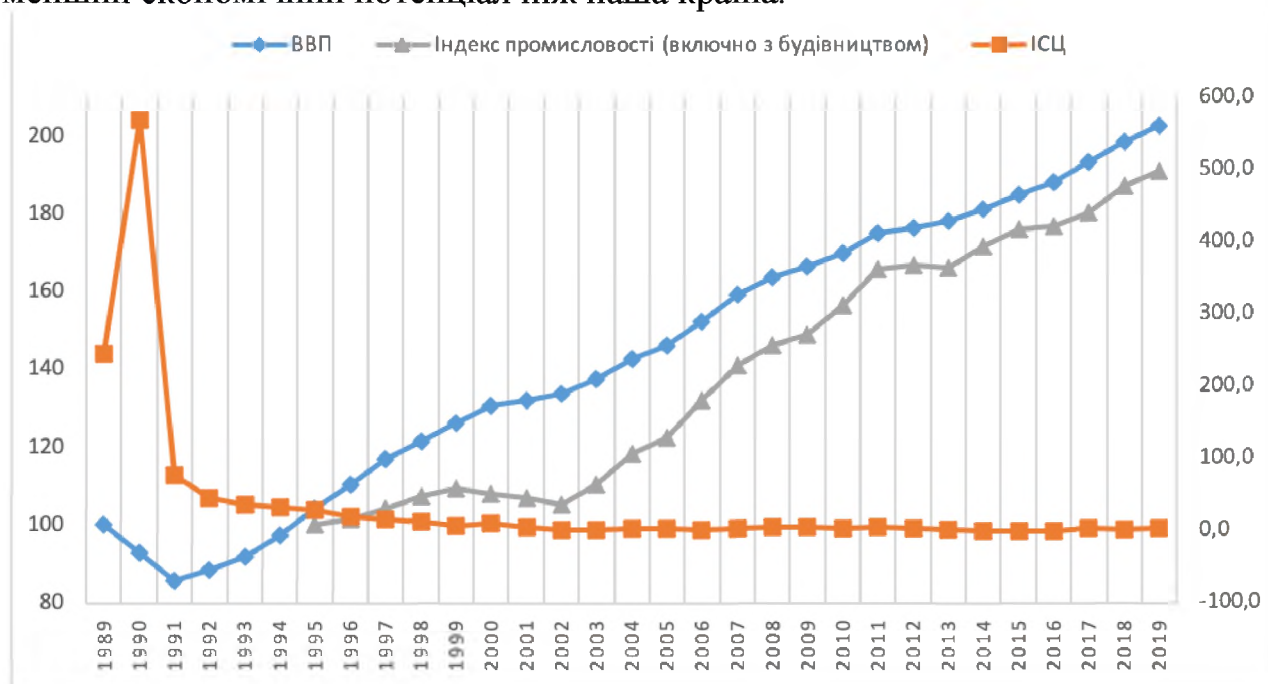

Рис. 2 – Показники України: Валовий внутрішній продукт (ВВП), Індекс промисловості (ІП), Індекс споживчих цін (ІСЦ) [5].

Наведений графік з аналогічними показниками Польщі дають можливість зробити певні висновки щодо особливостей економічного розвитку країни у аналогічний період:

- Польська економіка як і економіка усіх країн постсоціалістичного блоку перебувала у кризовому періоді, однак країна дісталась економічної «підлоги» у ВВП у 1991 році, а відновила на докризовий рівень в 1994 році (швидше за всі інші країни соціалістичного табору). Таку тенденцію пов'язують з «шоковою терапією» [6, с. 475] - серією успішних реформ міністра фінансів Лешека Бальцеровича, який допоміг країні швидко перейти на у ринкову економіку.

- За весь період після падіння в 1989-1991 році економіка Польщі не переживала період кризи. У 2008 році, коли світ спіткав глобальний спад, у Польщі продовжувалось зростання як валового продукту так і промисловості, а інфляція знаходилась на стабільно низькому рівні. Тільки у 2020 році, у період нової кризи, економіка впала у 2 і 3 кварталі.

Отже, як можна побачити з наведених даних, економіка Польщі за період незалежності показала майже подвійне реальне зростання, а кризові явища були мінімальні. У той же час українська економіка так і не змогла досягнути рівня

до незалежності, і переживши три кризи, відчула сильні наслідки у вигляді ще більшого падіння ВВП і промисловості, майже втративши виробничий потенціал і перейшовши на сировинне і аграрне виробництво як головне джерело доходу. Такий перехід на сировину як основу експорту зробило економіку ще більш крихкою, тому кризи в 2008 і 2014-2015 роках привели до глибоких рецесій, з яких країна виходить до сих пір.

Отже, на основі отриманих результатів аналізу економіки України, а також порівняння її з економікою Польщі, можна зробити висновок, що наша країна потребує реформування задля запобігання кризових явищ. Хоча економічна криза є частиною економічного циклу і повноцінного захисту від неї не існує через складність прогнозування, часті рецесії призводять до крихкості системи і хронічної кризи. Звичайно, реформи, проведені в Польщі в 90-х роках, зараз є неактуальними для України на сучасному етапі, однак загальні правила, такі як скорочення держави в економіці для пожвавлення системи, а також розбудова справедливої і незалежної судової системи тощо є основоположними. Прикладом успішної тенденції слугує Національний банк[7], який протягом останніх років домігся перебудувати банківську систему, підвищивши її стабільність і вивівши неплатоспроможні банки, в також стабілізував інфляцію, що знизилась до найменших показників за 30 років. Важливим залишається створення умов для розвитку нових і галузей з більш складним виробництвом, але з більшою стабільністю, що б дало можливість знизити крихкість економічної системи країни.

Перелік використаних джерел:

1. Рейнгарт К. Циклічна історія фінансових криз / К. Рейнгарт, К. Рогофф. – Київ: Наш Формат, 2019. – 543 с.
2. Державна служба статистики України. (електронний ресурс). Доступ до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Н. О. Тимочко, О. А. Пучко, Л. М. Рудомьоткіна та ін. — К.: КНЕУ, 2000. — 268 с.
4. Madhani, P. M. (2010). "Rebalancing Fixed and Variable Pay in a Sales Organization: A Business Cycle Perspective".
5. World Bank Database (електронний ресурс). Доступ до джерела: <https://data.worldbank.org/indicator>
6. Савицька С. Трансформація економічної системи Польщі / Світлана Савицька. // ТНЕУ. – 2008. – №4. – С. 473–478.
7. Маслій Н. Д. Напрями реформування та розвитку банківського сектору України / Н. Д. Маслій, К. А. Лисенко. // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». – 2017. – №4. – С. 103–107.